

Magdalena Kumelska-Koniecko¹

Rola Republiki Turcji w procesie mediacji między Ukrainą a Rosją

Wprowadzenie

Republika Turcji od niemal dwóch dekad jest nieprzerwalnie rządzona przez prezydenta Recepta Tayyipa Erdoğan – lidera Partii Sprawiedliwości i Rozwoju (tur. *Adalet ve Kalkınma Partisi*, AKP). W maju 2023 r. R.T. Erdoğan wygrał po raz trzeci wybory prezydenckie, co czyni go najdłużej sprawującym ten urząd w historii 100-letniej Republiki Turcji. Partia Sprawiedliwości i Rozwoju także w maju 2023 r. zdobyła większość w wyborach parlamentarnych. Było to jej siódme zwycięstwo, co można traktować również jako zwycięstwo R.T. Erdoğan. W okresie rządów APK Republika Turcji przeszła głęboką transformację, obejmującą niemal wszystkie dziedziny życia społeczeństwa. „Nową” Turcję², jak zwykle się mówi o współczesnej republice, zdaniem J. Wódki charakteryzuje dedemokratyzacja, desekurytyzacja oraz deatlantyzacja³. W uproszczeniu zmiany wprowadzone przez R.T. Erdoğan polegały na koncentracji całości władzy w osobie prezydenta, rehabilitacji islamu i dziedzictwa osmańskiego oraz wzroście asertywności w polityce zagranicznej, szczególnie na kierunku euroatlantyckim.

¹ Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Polska, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1515-4665>, e-mail: magdalena.kumelska@uwm.edu.pl.

² Pojęcie „nowa” Turcja, choć stosowane powszechnie, nie doczekało się jednej, powszechnie obowiązującej definicji. Jej autorstwo przypisuje się tureckiemu think tankowi – SETA (*Foundation for Political, Economic and Social Reserach*); w założeniu analityków fundacji „nowa” Turcja oznacza zerwanie z tzw. „starą” Turcją, którą charakteryzował kemalizm oraz potęga armii. W kręgach Partii Sprawiedliwości i Rozwoju za „nową” Turcję uznają się państwo ponownie zjednoczone i bezpieczne. Określenie zyskało na popularności po próbie zamachu stanu w 2016 r., kiedy podczas przemówienia R.T. Erdoğan ogłosił zwycięstwo „nowej” Turcji – nie definiując, czym właściwie ona jest. Por.: A. Rostkowska, *Wojownicy o szklanych oczach. W poszukiwaniu Nowej Turcji*, Poznań 2020.

³ Szerzej zob.: J. Wódka, *Polityka zagraniczna średniej potęgi. Turcja jako studium przypadku*, Warszawa 2019, s. 131–192.

Ambicją R.T. Erdoğan'a stało się dążenie do odtworzenia tureckiej potęgi w regionie Bliskiego Wschodu. Służyć miał temu powrót Turcji do jej historycznej ojczyzny, umacnianie związków z państwami należących do tego samego kręgu cywilizacyjno-religijnego oraz ludami turkijskimi zamieszkującymi różne części świata, czy wchodzenie w rolę moderatora interakcji zachodzących między nimi⁴. Wszystko to wypisywało się w założeniu „strategicznej głębi”⁵ Ahmeda Davutoğlu, u podstaw której leżało przekonanie, że „związki historyczno-kulturowe Imperium Osmańskiego z Bliskim Wschodem, Kaukazem, Bałkanami i Afryką Północną warunkują mocarstwowy status Turcji w regionie”⁶. Idea „strategicznej głębi” dowodziła potrzeby budowania przyjaznych i dobrosąsiedzkich relacji zarówno w najbliższym otoczeniu Turcji, jak i szerzej. Miało to przyczynić się do wzrostu bezpieczeństwa, pokoju i regionalnej stabilności⁷. Aktywność tureckiej dyplomacji w tym obszarze pokazała, że Turcja z „konsumenta” bezpieczeństwa stała się jego „wytwórcą” i „dostawcą”, co bez wątplenia podnosi jej międzynarodową rangę⁸. Dążenie Turcji do stabilizacji sąsiednich regionów poprzez rozwijanie sieci polityczno-gospodarczych powiązań oraz jej gotowość do szukania kompromisów przy zachowaniu wyważonego stanowiska wobec skonfliktowanych stron, wg K. Kirişçi dowodzi osiągnięciu przez Turcję pozycji „łagodnej siły regionalnej” (ang. *benign regional power*)⁹.

Istotnie, elementem wzmacniającym mocarstwowe ambicje Turcji jest inicjowanie pośrednictwa w sporach i konfliktach międzynarodowych, także tych o charakterze zbrojnym. Mediacje w okresie rządów Partii Sprawiedliwości i Rozwoju stały się niemal specjalnością tureckiej dyplomacji oraz jej najważniejszym narzędziem¹⁰. Turcja pośredniczyła w rokowaniach między Izraelem i Arabami, Afganistanem i Pakistanem, Bośnią-Hercegowiną, Serbią i Chorwacją, Rosją i Gruzją. Zainicjowała także dialog z Armenią, Grecją i Irakiem celem rozwiązania długoletnich sporów, normalizacji relacji dwustronnych, co odpowiadało myśli A. Davutoğlu – „zero problemów z sąsiadami”¹¹. I choć po-

⁴ Szerzej zob.: A. Murinson, *Turkish Foreign Policy in the Twenty-First Century*, „Mideast Security and Policy Studies” 2012, nr 97, s. 10–16.

⁵ Szerzej zob.: A. Davutoğlu, *Stratejik derinlik*, Istanbuł 2009.

⁶ A. Rabasa, F.S. Larrabee, *The Rise of Political Islam in Turkey*, Santa Monica 2008, s. 76.

⁷ Szerzej zob.: A. Murinson, *The Strategic Depth Doctrine of Turkish Foreign Policy*, „Middle Eastern Studies” 2006, nr 6, s. 945–964.

⁸ A. Szymański, *Turkey's Potential Added Value to the EU: Resolution of Regional Conflicts*, „Turkish Policy Quarterly” 2009, t. 8, nr 3, s. 130.

⁹ K. Kirişçi, *Turkey's foreign policy in the turbulent times*, „Chaillot Papers” 2006, nr 92, s. 11–27.

¹⁰ J. Wódka, *Polityka zagraniczna średniej potęgi. Turcja jako studium przypadku*, op.cit., s. 289 i 290.

¹¹ Ş. Kardaş, *Charting the new Turkish foreign policy*, „International Journal” 2011–2012, nr 1, s. 1.

dejmowane przez Turcję przedsięwzięcia nie zawsze przynosiły oczekiwane rezultaty to, jak twierdzi P. Akpınar, „wśród badawczy nie ma zgody w sprawie tego, co stanowi o sukcesie lub porażce wysiłków mediacyjnych danego państwa – czy samo przyjęcie przez strony konfliktu oferty mediacji, czy też w wyniku prowadzonych mediacji zażegnanie nieporozumień”¹². W przypadku Turcji najważniejsze znaczenie w podejmowaniu się roli mediatora ma dążenie do realizacji celów polityki wewnętrznej zgodnych z turecką racją stanu. W takim rozumieniu mediacje stają się instrumentem realizacji interesów państwa – mediatora na arenie międzynarodowej¹³. Turcja świadcząc mediacje nie tylko wzmacnia bezpieczeństwo narodowe, ale także utrwała wizerunek państwa zdolnego do odgrywania konstruktywnej roli w szeroko pojętych stosunkach międzynarodowych, co zbliża ją do restytucji utraconej po rozpadzie Imperium Osmańskiego pozycji.

Między Wschodem a Zachodem: strategia Turcji wobec konfliktu rosyjsko-ukraińskiego

Turcja, od momentu przejścia władzy przez Partię Sprawiedliwości i Rozwoju, dąży do budowy nowej architektury bezpieczeństwa w Euroazji, a globalnie porządku wielobiegunowego. Jej ambicją jest pełnie wiodącej roli w kształtowaniu pożądanego układu sił w takich strategicznych obszarach, jak: Bliski Wschód, Kaukaz, Bałkany czy basen Morza Czarnego. Priorytetem jest zatem zachowanie pozycji w regionie i na arenie międzynarodowej oraz poszerzanie wpływów i wcześniejszych osiągnięć¹⁴.

Strategia Turcji kształtowała się pod wpływem geopolitycznych zmian wywołanych dezintegracją bloku wschodniego, rosnącej hegemonii Stanów Zjednoczonych, czemu towarzyszyła transformacja relacji transatlantycznych oraz przeobrażeń bezpośredniego sąsiedztwa republiki. Aczkolwiek, jak wskazuje J. Wódka¹⁵, czynnikiem przesądzającym o redefinicji polityki Republiki Turcji była dynamika przemian wewnętrznych. Poparcie społeczne, które w 2002 r. uzyskało AKP, pozwoliło na stworzenie samodzielnego rządu, który rozpoczął trwający już dwie dekady proces przywracania Turcji centralnego miejsca

¹² P. Akpınar, *The Limits of Mediation in the Arab Spring: The Case of Syria*, „Third World Quarterly” 2016, t. 37, nr 12, s. 2289.

¹³ S. Touval, *Mediation and Foreign Policy*, „International Studies Review” 2003, t. 5, nr 4, s. 92.

¹⁴ D. Liszkowska, *Polityka Turcji wobec Rosji i Ukrainy w kontekście zbrojnego konfliktu rosyjsko-ukraińskiego*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2022, z. 4, s. 257.

¹⁵ Zob.: J. Wódka, *Polityka zagraniczna „nowej” Turcji. Implikacje dla partnerstwa transatlantycznego*, Warszawa 2013, s. 29 i n.

w stosunkach międzynarodowych¹⁶. Władze tureckie, zainspirowane „nową wyobraźnią geograficzną”¹⁷, przyjęły postawę państwa zaangażowanego we wszystkie potencjale strefy wpływu. „Strategia Turcji oparta została na dwóch fundamentalnych dogmatach: 1) prowadzeniu proaktywnej dyplomacji w celu wzmocnienia dobrobytu, stabilności i bezpieczeństwa w sąsiedztwie oraz 2) obowiązku przestrzegania zintegrowanej i wielowymiarowej polityki zagranicznej za sprawą aktywnego udziału w rozwiązywaniu konfliktów oraz utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa we wszystkich strefach”¹⁸.

Rząd R.T. Erdoğan’a postawił sobie za cel prowadzenie autonomicznej i niezależnej polityki zagranicznej, co w praktyce oznaczało odrzucenie strategii *bandwagoning*¹⁹. Warto podkreślić, że w okresie zimnowojennej konfrontacji Turcja, należąca do bloku zachodniego, z nim właśnie utożsamiała swoje interesy²⁰. Przewartościowanie przez Partię Sprawiedliwości i Rozwoju hierarchii tureckich interesów narodowych było ogromnym zaskoczeniem, zwłaszcza dla Stanów Zjednoczonych, które bardzo emocjonalnie reagowały na zmiany zachodzące w Turcji²¹. Tymczasem Ankara posługiwała się instrumentarium, którego nie powstydziliby się waszyngtońscy stratedzy, redefiniując hasło Woodrowa Wilsona na „Turkiye first”. Większa asertywność Turcji w stosunkach międzynarodowych dawała możliwości prowadzenia wielokierunkowej polityki zagranicznej także tam, gdzie USA kreśliło strefy wykluczenia.

Transformacja międzynarodowej strategii Turcji pozwala, acz nie bez konsekwencji, na utrzymanie równowagi między istotnymi, z perspektywy tureckiego bezpieczeństwa, ośrodkami siły *vide* Stany Zjednoczone i Federacja Rosyjska. Wykorzystywanie instrumentów balansowania nie stanowi żadnego *novum* w tureckiej polityce – było stosowane zarówno w okresie osmańskim, jak i republikańskim. Władze tureckie wychodzą z założenia, że utrzymanie równowagi w stosunkach międzynarodowych stabilizuje bezpieczeństwo pań-

¹⁶ Szerzej zob.: S. Cagaptay, *Erdogan's Empire. Turkey and the Politics of the Middle East*, London 2020.

¹⁷ Koncepcja postulowała przewartościowanie relacji Turcji z państwami z najbliższego otoczenia oraz wzmocnienie związków z państwami muzułmańskimi; był to niejako powrót Turcji do regionu niegdyś należącego do Imperium Osmańskiego (M.K.K.).

¹⁸ A. Davutoğlu, *Turkish Foreign Policy and The EU in 2010*, „Turkish Policy Quarterly” 2009, vol. 8, nr 3, s. 11.

¹⁹ *Bandwagoning* – strategia stosowana w polityce zagranicznej polegająca na udzielaniu przez słabsze państwo poparcia stronie silniejszej; choć słabszy podmiot dzięki uczestnictwu w kooperacji z silniejszym realizuje własne interesy, wśród których najistotniejsze jest wzmocnienie bezpieczeństwa, to jednocześnie stwarza realne ryzyko uzależnienia się od podmiotu silniejszego, który może ograniczać jego suwerenność poprzez wpływ na proces politycznego decydowania. Szerzej zob.: S.M. Walt, *Alliances: Balancing and Bandwagoning*, [w:] *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues*, red. R. Jervis, R.J. Art, London 2000.

²⁰ M. Firat, Ö. Kürkcüoğlu, *Ortadoğu'yla İlişkiler*, „Türk Dış Politikası” 2002, nr 1, s. 615.

²¹ Zob. J. Wódka, *Polityka zagraniczna „nowej” Turcji. Implikacje dla partnerstwa transatlantyckiego*, op.cit., s. 29–30.

stwa, dlatego powinno się podejmować działania mające na celu utrzymanie tego stanu. Balansowanie między USA a Rosją daje Turcji możliwość większej elastyczności w realizacji celów międzynarodowych, ale z drugiej strony antagonizuje relacje z szeroko pojętym Zachodem, który poddaje w wątpliwość sojuszniczą lojalność Ankary oraz mnoży oskarżenia o transakcyjność tureckiej praktyki międzynarodowej.

Inwazja Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 r. stanowiła poważne wyzwanie dla międzynarodowej strategii Republiki Turcji. W zaistniałej sytuacji Ankara, w pierwszej kolejności, musiała zabezpieczyć własne interesy, które z uwagi na jej geopolityczne położenie oraz związki militarno-gospodarcze ze stronami konfliktu były wprost zagrożone. Znalazłszy się w pewnego rodzaju klinzczu, prezydent R.T. Erdoğan wybrał „strategiczną autonomię”, która oznaczała postawę proukraińską, ale nie antyrosyjską²². Dwutorowość tureckiej taktyki, „swoiste Realpolitik”²³, pozwoliło na udzielanie Ukrainie wsparcia polityczno-militarnego oraz gospodarczą ochronę Rosji. Celem Turcji było utrzymanie równowagi w kontaktach z Ukrainą i Rosją, aby nie narazić na szwank łączyjących ją z nimi interesów oraz przeciwdziałać eskalacji szerszego konfliktu. Zatem skalibrowana odpowiedź Turcji na wybuch wojny w Ukrainie jest ściśle powiązana ze strategicznymi interesami państwa²⁴.

Republika Turcji, w przeciwieństwie do innych zewnętrznych aktorów zaangażowanych w rosyjsko-ukraiński konflikt, nadal utrzymuje bliskie relacje z obiema stronami i nie zamierza z tego rezygnować. Jest to efektem ambicji „nowej” Turcji do prowadzenia niezależnej polityki, co jest przywilejem mocarstw, do którego przecież republika aspiruje, ale także „realizowanej już przed wojną taktyki, której oś stanowi utrzymanie balansu między wpływami Ukrainy i Rosji w regionie”²⁵. Turcja od początku wzrastającego napięcia na linii Moskwa–Kijów proponowała powrót do porozumień mińskich, a nawet pośrednictwo między stronami. Zdawano sobie sprawę, że wybuch kolejnego konfliktu w bliskim sąsiedztwie będzie implikował szereg zagrożeń zarówno o charakterze militarnym, jak i pozamilitarnym, dlatego starano się go uniknąć za wszelką cenę.

²² F. Tanis, *Turkey is friendly with both Russia and Ukraine. Now it wants them to talk peace*, <https://wamu.org/story/22/11/16/turkey-is-friendly-with-both-russia-and-ukraine-now-it-wants-them-to-talk-peace/> [dostęp: 13.07.2023].

²³ Za: B. Surdel, *Turcja wobec wojny w Ukrainie. „Strategiczna autonomia” Ankary*, <https://csm.org.pl/turcja-wobec-wojny-w-ukrainie-strategiczna-autonomia-ankary/> [dostęp: 13.07.2023].

²⁴ B.M. Jenkins, *Consequences of the War in Ukraine: Two Areas of Contention – Turkey and the Balkans*, <https://www.rand.org/blog/2023/03/consequences-of-the-war-in-ukraine-turkey-and-the-balkans.html> [dostęp: 14.07.2023].

²⁵ W.R. Pearson, *Turkey between Ukraine and Russia*, <https://www.mei.edu/publications/turkey-between-ukraine-and-russia> [dostęp: 14.07.2023].

Kiedy ostatecznie Rosja zaatakowała Ukrainę – Turcja natychmiast potępiła atak i uznała go za „niedopuszczalny, będący pogwałceniem norm prawa międzynarodowego, który stwarza zagrożenie bezpieczeństwa regionu i świata”²⁶. W komunikacie Ministerstwa Spraw Zagranicznych Republiki Turcji z 24 lutego 2022 r. zapewniono o „kontynuacji wsparcia ukraińskiej suwerenności i terytorialnej integralności”²⁷. W podobnym tonie władze tureckie wyowiadały się po aneksji Krymu przez Federację Rosyjską w 2014 r. Prezydent Erdoğan zażądał wówczas wycofania wrogich sił z półwyspu i natychmiastowego zwrócenia go Ukrainie.

Historyczne związki Turcji z Krymem i zamieszkującymi go Tatarami stanowią o jego istocie w optyce republiki. Ankara angażuje się na forach międzynarodowych, m.in. ONZ, na rzecz wsparcia integralności terytorialnej Ukrainy, jak również porusza kwestię naruszeń praw człowieka rdzennej, krymskiej ludności. Ta mniejszość etnicznych muzułmanów, zgodnie z raportami Human Rights Watch, podlega nieustannym prześladowaniom przez władze na Krymie za ich głośny sprzeciw przeciwko rosyjskiej okupacji²⁸. Tureccy dyplomaci na forach międzynarodowych wielokrotnie występowali w obronie krymskich muzułmanów, sprzeciwiając się chociażby przesiedleniom czy zastraszeniom, będącym elementem presji władz rosyjskich. Turcja jest jednym z głównych państw wpierających powstanie Platformy Krymskiej, której celem ma być stworzenie warunków do reintegracji z Ukrainą terytorium kontrolowanego obecnie przez Rosję²⁹. Aktywność Turcji na tym polu jest elementem budowania prestiżu państwa na arenie międzynarodowej za pośrednictwem narzędzi *soft power*.

Władze tureckie wystąpiły także przeciwko uznaniu przez Władimira Putina, w przededniu pełnoskalowego ataku na Ukrainę, podmiotowości Donieckiej i Ługańskiej Republiki Ludowej. Tureckie Ministerstwo Spraw Zagranicznych opowiedziało się za koniecznością utrzymania integralności terytorialnej Ukrainy, a działania Rosji określono „niedopuszczalnymi”³⁰. Było to spójne ze stanowiskiem Stanów Zjednoczonych i Unii Europejskiej.

²⁶ *Press Release Regarding the Russian Federation's Military Operation Against Ukraine*, 24.02.2022, nr 68, https://www.mfa.gov.tr/no_-62_-rusya-federasyonu-tarafindan-ukrayna-ya-yonelik-baslatilan-askeri-operasyon-hk.en.mfa [dostęp: 13.07.2023].

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ D. Liszkowska, *Polityka Turcji wobec Rosji i Ukrainy w kontekście zbrojnego konfliktu rosyjsko-ukraińskiego*, op.cit., s. 255.

²⁹ M. Piechowska, *Polityka Ukrainy wobec Turcji*, „Biuletyn PISM”, 29.06.2021, nr 124.

³⁰ *Press Release Regarding the Decision of the Russian Federation to Recognize the So-called Donetsk and Luhansk Republics*, 22.02.2022, nr 57, https://www.mfa.gov.tr/no_-57_-rf-nin-sozde-donetsk-ve-luhansk-cumhuriyetleri-ni-tanima-karari-hk.en.mfa [dostęp: 13.07.2023].

28 lutego 2022 r. Turcja podjęła decyzję o zamknięciu cieśniny Bosfor i Dardanele, o co dwukrotnie wnioskowała Ukraina. Ówczesny minister spraw zagranicznych republiki – Mevlüt Çavuşoğlu – stanowisko Ankarę uzasadnił zapisami Konwencji z Montreux, a konkretnie art. 19. Dotyczy on sytuacji, w której Republika Turcji może zamknąć cieśniny czarnomorskie dla ruchu marynarki wojennej państw będących w stanie wojny, kiedy sama nie jest jej stroną³¹. Oznaczało to zakaz tranzytu okrętów wojskowych pływających zarówno pod banderą rosyjską, jak i ukraińską. Powołując się na zapisy regulujące prawo morza w cieśniach czarnomorskich rząd turecki uznał agresję Rosji za wojnę wymierzoną przeciwko Ukrainie, a nie jak chciała rosyjska propaganda „specjalną operację”³².

Turcję od 2011 r. łączą z Ukrainą relacje strategiczne, choć, co należy podkreślić, o zmiennej dynamice. Po rozpadzie ZSRR Republika Turcji, obok Polski, była jednym z pierwszych państw, które uznały suwerenność Ukrainy. Stosunki turecko-ukraińskie w latach 90. XX w. były przyjazne, aczkolwiek nie wyróżniało ich nic szczególnego³³. Impulsem warunkującym wzrost wzajemnego zainteresowania stron była aneksja Krymu przez Federację Rosyjską. Turcja przyjęła wówczas jednoznaczne stanowisko, sprzeciwiając się agresywnej polityce Kremla. Od tego czasu turecki rząd jest zaangażowany w sprawę ochrony praw rdzennych mieszkańców półwyspu. Uznanie przez rząd w Kijowie autochtonicznego statusu Tatarów Krymskich było przełomowe przede wszystkim dla samej mniejszości, która zyskała większą autonomię narodowo-kulturalną, ale także pozytywnie przełożyło się na związki turecko-ukraińskie.

Partnerstwo turecko-ukraińskie obejmuje różne obszary zainteresowania, ale szczególnie istotna jest kooperacja militarna i gospodarcza. Współpraca wojskowa państw obejmuje przede wszystkim wymianę technologii militarnych oraz realizację zamówień różnego typu uzbrojenia. W 2019 r. państwa podpisały umowę na zakup przez Ukrainę statków bezzałogowych – Bayraktar TB2, które mają przeznaczenie ofensywne i patrolowe. Choć szczegóły dotyczące chociażby ilości dronów nie były przekazane do wiadomości publicznej, wg doniesień prasowych mogło to być od 20 do 50 sztuk³⁴. W tym samym roku powstała ukraińsko-turecka spółka joint-venture Black Sea Shield, która zaj-

³¹ Art. 19, *Convention Regarding the Regime of the Straits*, 20.07.1938, <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2019/02/1936-Convention-Regarding-the-Regime-of-the-Straits-1.pdf> [dostęp: 14.07.2023].

³² T. Ildem, *A balancing act: Turkey's misunderstood position on Ukraine*, <http://www.europeanleadershipnetwork.org/commentary/a-balancing-act-turkey-misunderstood-position-on-ukraine/> [dostęp: 17.07.2023].

³³ F.T. Aydin, *Turkey's Policy on the Ukrainian-Russian Crisis*, „SETA Analysis” 2022, nr 77, s. 9.

³⁴ Za: <https://english.aawsat.com/home/article/3537311/cheap-lethal-turkish-drones-bolster-ukraine%E2%80%99s-defenses> [dostęp: 17.07.2023].

muje się rozwojem i produkcją dronów, technologią silników i amunicji kierowanej³⁵. Kolejne istotne porozumienie militarne zostało podpisane w 2020 r. Dotyczyło ono wspólnej produkcji tureckich dronów – Kizilema (tur. czerwone jabłko), niewykrywalnych przez radary. Co ważne z perspektywy prowadzenia działań militarnych przez stronę ukraińską, Turcja mimo protestów Kremla, nie zaprzestała dostarczać bezzałogowców, tłumacząc, że wypełnia umowy zawarte jeszcze przed wybuchem wojny. Innym, ważnym elementem współpracy militarnej państw jest dostarczenie Ukrainie opancerzonych pojazdów przeciwminowych „Kipri”, które mogą być wyposażone w karabiny maszynowe M2HB, automatyczne wyrzutnie granatów MK19 oraz inne zdalne systemy uzbrojenia³⁶. 3 lutego 2022 r., podczas wizyty tureckiego prezydenta w Kijowie, R.T. Erdoğan i V. Zeleński podpisali ramowe porozumienie o współpracy w sferze wysokich technologii lotniczych i kosmicznych. Przewiduje ono budowę w ukraińskim Wasilkowie „zakładu w formie joint venture produkujące bezpilotowce Bayraktar TP2, wyposażone w ukraińskie silniki raketowe, oraz organizację centrum szkoleniowego dla operatorów dronów różnego typu”³⁷. Warto podkreślić, że Turcja wspiera ideę członkostwa Ukrainy w NATO, czemu rząd w Ankarze dawał wielokrotnie wyraz³⁸.

Położenie w basenie Morza Czarnego sprawia, że Turcja i Ukraina, pomimo braku bezpośredniej granicy, są naturalnymi partnerami handlowymi. Ożywienie współpracy handlowej paradoksalnie nastąpiło po rosyjskiej agresji na Ukrainę, która została zmuszona dokonać dywersyfikacji kierunków handlu zagranicznego. Elementem ułatwiającym handel z pewnością było podpisanie umowy o wolnym handlu. Strona ukraińska szacuje, że dzięki podpisaniu umowy wymiana handlowa może wzrosnąć do 10 mld dolarów rocznie³⁹. Obecnie Turcja jest dla Ukrainy piątym partnerem handlowym, natomiast Ukraina dla Turcji dziewiętnastym. W 2021 r. wartość wymiany towarowej między państwami sięgnęła 7,38 mld dolarów (wzrost o 52,2% w stosunku do poprzedniego roku), z czego 4,14 mld dolarów przypadło na ukraiński eksport (wzrost o 70% r/r), a 3,23 mld dolarów na import z Turcji (wzrost o 34,2% r/r)⁴⁰.

³⁵ M. Piechowska, *Polityka Ukrainy wobec Turcji*, op.cit.

³⁶ T. Ildem, *A balancing act: Turkey's misunderstood position on Ukraine*, op.cit.

³⁷ P. Żochowski, S. Matuszak, K. Strachota, *Ukraińsko-turecka gra w cieniu Rosji: wizyta Erdoğan w Kijowie*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-04/ukrainsko-turecka-gra-w-cieniu-rosji-wizyta-erdogana-w-kijowie>, [dostęp: 19.07.2023].

³⁸ *Ukraine 'deserves' NATO membership, Turkey's Erdogan says*, <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/8/ukraine-deserves-nato-membership-turkeys-erdogan-says> [dostęp: 19.07.2023].

³⁹ M. Piechowska, *Polityka Ukrainy wobec Turcji*, op.cit.

⁴⁰ P. Żochowski, S. Matuszak, K. Strachota, *Ukraińsko-turecka gra w cieniu Rosji: wizyta Erdoğan w Kijowie*, op.cit.

Z uwagi na geograficzną bliskość oraz zniesienie w 2017 r. obowiązku wizowego – Turcja znajduje się w dziesiątce najpopularniejszych, zagranicznych destynacji ukraińskich turystów. Rok przed wybuchem wojny, ponad 2 mln⁴¹ Ukraińców odwiedziło Turcję w celach turystycznych. Choć relacje turecko-ukraińskie „mają znacznie strategiczne i sięgają znacznie dalej niżeli związki turecko-rosyjskie”⁴², Turcja nie zdecydowała się objąć Rosji sankcjami gospodarczymi, jak oczekiwały USA i Unia Europejska. Jak wskazuje M. Aslan, „względy ekonomiczne, szczególnie energetyczna zależność Turcji od Rosji, stanowiły podstawowy czynnik zanegowania przez Ankarę polityki sankcji”⁴³. Warto na marginesie podkreślić, że Turcja honoruje sankcje nałożone na Rosję przez ONZ, jak chociażby te dotyczące zawieszenia korzystania przez banki centralne z rosyjskiego systemu płatniczego MIR.

Istota relacji turecko-rosyjskich w dużej mierze sprowadza się właśnie do kwestii gospodarczych. Można zaryzykować twierdzenie, że turecką politykę zagraniczną wobec Rosji kształtuje jej polityka gospodarcza. Ankarą jest całkowicie uzależniona od zewnętrznych dostaw surowców energetycznych. Sprowadza z zagranicy aż 99% gazu ziemnego i 93% ropy naftowej, z czego z samej Rosji 45% gazu, 17% ropy i 40% benzyny⁴⁴. W przyszłości planuje się przekształcić Anatolię w największe centrum dystrybucji rosyjskiego gazu, aczkolwiek ostateczna decyzja w tej sprawie będzie z pewnością zależała od aktualnego stanu relacji między państwami, a ich dynamika potrafi być zmienna. W okresie napięć między państwami związanym z zestrzeleniem przez tureckie lotnictwo rosyjskiego SU-24 M 24 listopada 2015 r., „oszacowano, że jeden rok rosyjskich sankcji mógł Turcję kosztować nawet 0,88 punktu wzrostu gospodarczego i 8,3 mld dolarów strat”⁴⁵.

Państwa współpracują także w zakresie energetyki nuklearnej. W 2010 r. zawarto umowę dotyczącą budowy przez rosyjski Rosatom elektrowni atomowej w Akkuyu w prowincji Merisn, położonej w południowo-wschodniej części Turcji. Elektrownia ma być ukończona w 2024 r. i zapewnić 10% energii elektrycznej. Istotne miejsce w stosunkach gospodarczych państw zajmuje sektor budowlany. Tureckie firmy deweloperskie są niezwykle aktywne na rosyjskim rynku nieruchomości; szacuje się, że wartość ich kontraktów wynosi ponad

⁴¹ Za: <https://www.reuters.com/world/ukraines-envoy-criticises-turkish-tourism-group-over-two-faced-approach-2022-03-03/> [dostęp: 19.07.2023].

⁴² Rozmowa z dr B. Öztürk przeprowadzona przez autorkę w siedzibie SETA w Ankarze 15.11.2022 r.

⁴³ Rozmowa z dr M. Aslan przeprowadzona przez autorkę w siedzibie SETA w Ankarze 16.11.2022 r.

⁴⁴ B. Surdel, *Turcja wobec wojny w Ukrainie. „Strategiczna autonomia”* Ankary, op.cit.

⁴⁵ Za: S. Köstem, *The Political Economy of Turkish-Russian Relations: Dynamics of Asymmetric Interdependence*, „Perceptions. Journal of International Affairs” 2018, vol. 23, nr 2, s. 10–32.

25 mld dolarów⁴⁶. Udział w rynku rosyjskich firm budowlanych w 2018 r. wynosił prawie 20%; przewiduje się, że tendencja będzie wzrostowa, zwłaszcza po wycofaniu się wielu zachodnich przedsiębiorstw.

Rosja jest jednym z najważniejszych partnerów handlowych Turcji. Wolumen handlu między państwami w 2019 r. osiągnął 26,309 mld dolarów, z eksportem o wartości 3,854 mld dolarów i importem 22,454 mld dolarów⁴⁷. Wg Ministerstwa Handlu i Instytutu Statystycznego w okresie od maja do lipca 2022 r. turecki eksport do Rosji wart był 2,04 mld dolarów, o 642 mln dolarów więcej niżeli w tym samym okresie 2020 r.⁴⁸ O sile gospodarczych związków Turcji i Rosji świadczy także intensywny ruch turystyczny. W 2022 r. ponad 5,5 mln rosyjskich turystów odwiedziło Turcję, wyprzedzając tym samym dotychczasowego lidera, czyli Niemcy. Wg dziennikarzy portalu „Hürriyet Daily News” w 2023 r. Turcję odwiedzi 7 mln rosyjskich turystów⁴⁹. Wolumen współpracy gospodarczej państw zadecydował o potrzebie jej kontynuacji, co w warunkach największego od dwudziestu lat kryzysu ekonomicznego w Turcji, okazało się wręcz konieczne.

Relacje turecko-rosyjskie są przede wszystkim pragmatyczne, wynikają one z bieżących uwarunkowań i są raczej selektywne. Opierają się na koncepcyjnym porozumieniu w sprawie znalezienia możliwego do przyjęcia konsensusu i unikania bezpośrednich konfliktów⁵⁰. O ich specyfice świadczy ich dynamika, w której wyróżnić można zarówno momenty współpracy, rywalizacji, a nawet konfrontacji. Co ciekawe, pomimo krzyżujących się częstokroć interesów, państwom udaje się osiągać porozumienia w sprawach wydawałoby się nierozwiązywalnych *vide* Libia, Syria czy Górski Karabach. Udało się im wypracować formułę „zgody na niezgodę” w kluczowych dla ich strategicznych interesów kwestiach, co bez wątplenia ułatwia im realizację innych interesów. Niektórzy wskazują, że sojusz turecko-rosyjski nie jest z wyboru, a raczej z konieczności⁵¹. Jego źródłem może być rozczarowanie, a niekiedy frustracja związana z amerykańską polityką zagraniczną. Zarówno R.T. Erdoğan, jak i W. Putin sprzeciwiają się amerykańskiemu unilateralizmowi,

⁴⁶ Za: I. Torbakov, *The Georgia Crisis and Russia-Turkey Relations*, s. 10, <https://jamestown.org/wp-content/uploads/2008/11/GeorgiaCrisisTorbakov.pdf> [dostęp: 20.07.2023].

⁴⁷ Za: <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-russian-federation.en.mfa> [dostęp: 20.07.2023].

⁴⁸ M.A. Spancerska, *Perspektywy relacji Turcji z Rosją*, „Biuletyn PISM”, 21.11.2022, nr 178.

⁴⁹ <https://www.hurriyetdailynews.com/some-7-million-russians-expected-to-visit-turkiye-182193> [dostęp: 20.07.2023].

⁵⁰ T. Kopyś, *Bandwagoning jako element strategii tureckiej polityki zagranicznej (na przykładzie stosunków turecko-rosyjskich)*, „Politeja” 2022, nr 3, s. 252.

⁵¹ Ibidem, s. 253.

a przede wszystkim nie godzą się na ingerencje USA w wewnętrzne sprawy państw. M. Aslan zwraca uwagę, że Turcja w pewnym momencie straciła zaufanie do Stanów Zjednoczonych, zwłaszcza po dość ambiwalentnej reakcji Waszyngtonu na próbę zamachu stanu w Turcji 15 lipca 2016 r.⁵² Sytuacja ta wprost przyczyniła się do zbliżenia Ankary i Moskwy. W. Putin udzielił wówczas R.T. Erdoğanowi natychmiastowego wsparcia, czego zabrakło po stronie B. Obamy, co Turcja odebrała jako afront.

Tureckie pośrednictwo

Aktywność mediacyjna Turcji buduje międzynarodowy prestiż republiki, jej *soft power* oraz stanowi „przejaw tureckiej średniopotęgowości”⁵³. Jak zostało wcześniej wspomniane, zaangażowanie tureckiej dyplomacji w pokojowe rozstrzygnięcie sporów i konfliktów międzynarodowych stało się „towarem eksportowym” republiki ostatnich dwóch dekad. Turcja traktuje mediacje jako instrument służący realizacji celów polityki wewnętrznej i zewnętrznej. Republika Turcji pod rządami R.T. Erdoğan podważyła uznawane dotąd przekonanie, „że tylko państwa znajdujące się na szczycie hierarchii systemu międzynarodowego mogą włączać się w rozwiązywanie sporów i promocję pokoju w różnych częściach świata”⁵⁴.

W odniesieniu do rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie, Turcja dąży do utrzymania postawy neutralnej wobec stron konfliktu, ponieważ tylko taka postawa wg Ankary uwiarygadnia ją w roli mediatora oraz, co najważniejsze, chroni jej żywotne interesy. Pośrednictwo między Kijowem a Moskwą wzmacnia reputację i wpływy Turcji w regionie i poza nim, ale także stwarza możliwości objęcia roli głównego mediatora między Rosją a szeroko pojętym Zachodem, po zakończeniu wojny⁵⁵.

Utrzymanie względnie bezstronnej postawy pozwoliło na przeniesienie formatu rozmów trójstronnych z Mińska do Sztambułu, mimo początkowej niechęci ze strony Rosji. Tureckiej dyplomacji w ciągu kilku tygodni od wybuchu wojny udało się doprowadzić do bezpośredniego spotkania przedstawicieli wysokiego szczebla dyplomatycznego skonfliktowanych stron, tj. Dymytra Kułęby i Sergieja Ławrowa. Podczas trwającego w tureckiej Antalyi „Forum Dyploma-

⁵² Rozmowa z dr M. Aslan przeprowadzona przez autorkę w siedzibie SETA w Ankarze 16.11.2022 r.

⁵³ Za: J. Wódka, *Polityka zagraniczna średniej potęgi. Turcja jako studium przypadku*, op.cit., s. 288.

⁵⁴ B. Aras, *Turkey's Rise in the Greater Middle East: Peacebuilding in the Periphery*, „Journal of Balkan and Near Eastern Studies” 2009, t. 11, nr 1, s. 35, 41.

⁵⁵ I. Kusa, *From Ally to Mediator: How Russia's Invasion Has Changed Ukraine-Turkey Relations*, <https://carnegiendowment.org/politika/88097> [dostęp: 24.07.2023].

cji”, 10 marca 2022 r. D. Kułeba i S. Ławrow w towarzystwie M. Çavuşoğlu próbowali porozumieć się w sprawie 24-godzinowego zawieszenia broni. Ku zaskoczeniu osób biorących udział w spotkaniu rosyjski minister spraw zagranicznych oznajmił, że nie posiada mandatu do prowadzenia negocjacji, co w zasadzie oznaczało ich zakończenie. Dwustronne rozmowy były jednak kontynuowane. 29 marca 2022 r. doszło do kolejnej rundy negocjacji, tym razem w Stambule. Strona ukraińska przedstawiła wówczas 10-punktowy „Komunikat Stambulski”, który określał m.in. trwałą neutralność Ukrainy, międzynarodowe gwarancje bezpieczeństwa, status Krymu. Co ciekawe, nie odnosił się do natychmiastowego wycofania rosyjskich wojsk. Turcja odgrywała w tym czasie rolę nie tylko mediatora, ale także pośrednika. W dalszym ciągu zapewniała o gotowości udzielenia stronom niezbędnego wsparcia tak długo, jak będzie to potrzebne. M. Çavuşoğlu w wywiadzie udzielonym tureckiej telewizji A Haber zasugerował, że kolejnym etapem tureckiego zaangażowania może być ponowna organizacja spotkania na wyższym szczeblu⁵⁶. Krótco po spotkaniu w Stambule W. Putin w rozmowie z premierem Włoch Mario Draghim powiedział, że czas na zawieszenie broni, a tym bardziej bezpośrednie spotkanie z V. Zełenskim jeszcze nie nadszedł. W trakcie rozmowy W. Putin całkowicie odrzucił także ukraińską propozycję zawartą w Komunikacie stambulskim, dotyczącą rozstrzygnięcia kwestii Krymu w przeciągu piętnastu lat⁵⁷. Choć jak dotąd wysiłki tureckiej dyplomacji nie przyniosły widocznych rezultatów, R.T. Erdoğan jako jeden z nielicznych światowych polityków utrzymuje stałą komunikację z przywódcami Ukrainy i Rosji. Erdoğan uważa, że wojnę można zakończyć wyłącznie na drodze pokojowych negocjacji. Z perspektywy tureckich interesów wygrana Ukrainy jest pożądana, ale nie w sytuacji całkowitego „nokautu” Rosji, co mogłoby wprost zagrozić bezpieczeństwu republiki.

Rząd turecki zaangażował się także we współpracy z ONZ w wysiłki dyplomatyczne w celu umożliwienia bezpiecznego eksportu przez Morze Czarne 23 mln ton zboża z portu w Odessie, który ma kluczowe znaczenie dla stabilności bezpieczeństwa żywnościowego takich obszarów, jak Bliski Wschód i Afryka⁵⁸. W efekcie prowadzonych międzynarodowych konsultacji 22 lipca 2022 r. zawarto na 120 dni (z możliwością automatycznego przedłużenia) dwa porozumienia (Ukraina–Turcja–ONZ oraz Rosja–Turcja–ONZ) dotyczące „utworzenia morskiego korytarza humanitarnego przez Morze Czarne

⁵⁶ A.M. Spancerska, *Rola Turcji w rosyjsko-ukraińskich negocjacjach w Stambule*, „Biuletyn PISM”, 20.04.2022, nr 65.

⁵⁷ *Peace Talks Between Russia and Ukraine: Mission Impossible*, „SWP Comment”, 8.11.2022, <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022C65/> [dostęp: 24.07.2023].

⁵⁸ B. Surdel, *Turcja wobec wojny w Ukrainie*. „Strategiczna autonomia” *Ankary*, op.cit.

dla statków handlowych płynących po zboże do trzech ukraińskich portów w obwodzie odeskim: Jużnego, Czarnomorska i Odessy⁵⁹. Statki wpływają do ukraińskich portów zgodnie z harmonogramem opracowanym przez powołane w tym celu Wspólne Centrum Koordynacyjne w Stambule, w skład którego wchodzi przedstawiciele Ukrainy, Rosji, Turcji oraz ONZ⁶⁰. Co ważne, strony porozumień zobowiązały się zapewnić statkom bezpieczną żeglugę. Prezydent R.T. Erdoğan w rozmowie z dziennikarzami podkreślił, że „z korytarza zbożowego można otworzyć korytarz pokoju, a najlepszą drogą do pokoju jest dialog”⁶¹. Umowa zbożowa od jej podpisania była trzykrotnie przedłużana, choć nie bez problemów, mnożonych szczególnie przez stronę rosyjską. Dotychczasowe obowiązywanie umowy pozwoliło Ukrainie wyeksportować ponad 32 mln ton kukurydzy, pszenicy i innych zbóż, co wg ONZ pozwoliło na obniżenie cen żywności o ponad 20% w ujęciu globalnym⁶². 17 lipca 2023 r. rzecznik Kremla Dimitrij Pieskow ogłosił wycofanie się Rosji z porozumienia zbożowego. Powrót do wynegocjowanych ustaleń uzależnił łatwiejszym dostępem do globalnych rynków rosyjskiej żywności oraz nawozów sztucznych. Wg państw zachodnich Rosja nie ma żadnych problemów związanych ze sprzedażą żywności, gdyż ta nie jest objęta sankcjami. Spekuluje się, że powodem dla którego Moskwa kolejny raz szantażuje społeczność międzynarodową jest dążenie do ponownego połączenia sieci płatniczej SWIFT z rosyjskim bankiem Rosselkhozbank⁶³. 20 lipca 2023 r. rosyjskie Ministerstwo Obrony poinformowało, że w związku z wygaśnięciem umowy zbożowej, wszystkie statki płynące po Morzu Czarnym do ukraińskich portów będą uznawane za potencjalnie przewożące sprzęt wojskowy, a bandery tych jednostek za zaangażowane po stronie ukraińskiej. R.T. Erdoğan cytowany przez Agencję Reuters zapowiedział osobistą rozmowę z W. Putinem w sprawie przywrócenia obowiązywania umowy zbożowej oraz wezwał państwa Zachodu do rozważenia rosyjskich żądań⁶⁴. Wypowiedź tureckiego prezydenta można odczytywać jako próbę ponownego manewrowania między Wschodem a Zachodem, zwłaszcza że w ostatnich tygodniach aktywność Ankary odczytywana jest jako prozachodnia. Zgoda Turcji na człon-

⁵⁹ D. Szerligowski, *Porozumienie w sprawie odblokowania eksportu ukraińskiego zboża*, „Biuletyn PISM”, 25.07.2022, nr 108.

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ F. Tanis, *Turkey is friendly with both Russia and Ukraine. Now it wants them to talk peace*, op.cit.

⁶² Za: <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/umowa-zbozowa-z-ukraina-rosja-zdecydowala/8ygtjbc> [dostęp: 24.07.2023].

⁶³ <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/umowa-zbozowa-rosja-wycofala-sie-z-porozumienia/ebsmwmb> [dostęp: 24.07.2023].

⁶⁴ Za: <https://www.reuters.com/world/europe/erdogan-says-putin-talks-could-lead-restoring-black-sea-grain-deal-media-2023-07-21/> [dostęp: 24.07.2023].

kosztowo Szwecji w NATO nieprzypadkowo zbiegła się zarówno z wypowiedzeniem przez Moskwę umowy zbożowej, jak i zawetowaniem rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ, która miała na celu przedłużenie dostaw niezbędnej pomocy humanitarnej do północno-zachodniej Syrii przez Turcję.

Warty odnotowania przy okazji rozważań dotyczących tureckich mediacji jest aspekt wymiany jeńców wojennych. We wrześniu 2022 r. R.T. Erdoğan oświadczył, że Ukraina i Rosja, przy udziale Turcji, zawarły porozumienie dotyczące wymiany jeńców wojennych. V. Zełenski w opublikowanym nagraniu wideo potwierdził powrót do Ukrainy 215 żołnierzy i uwolnienie 55 rosyjskich żołnierzy⁶⁵, dziękując Turcji za jej wkład w ten proces⁶⁶. Była to największa od wybuchu wojny wymiana jeńców między państwami, jednak o jej szczegółach niewiele wiadomo. W kwietniu tego samego roku przy turecko-saudyjskim pośrednictwie doszło do uwolnienia dwóch Amerykanów, pięciu Brytyjczyków, Marokańczyka, Chorwata oraz obywatela pochodzenia szwedzkiego. Wśród zwolnionych we wrześniu przez Rosję żołnierzy znaleźli się dowódcy broniący zakłady Azowstal w Mariupolu. Nie powrócili oni jednak na Ukrainę, tylko do zakończenia wojny mieli przebywać na terytorium Turcji. Niespodziewanie 8 lipca 2023 r. prezydent Ukrainy za pośrednictwem Twittera poinformował, że wraca do kraju z wizyty w Turcji wraz z piątką internowanych dowódców Azowstalu. Kreml działanie Turcji i Ukrainy określił za sprzeczne z wcześniej przyjętymi ustaleniami. Zapytany przez dziennikarzy R.T. Erdoğan o powód tej decyzji poinformował, że „zrobił to na prośbę Zełenskiego”⁶⁷, i zaprzeczył, żeby miało to negatywnie wpłynąć na relacje turecko-rosyjskie. Trudno jednak oprzeć się wrażeniu, że po wygraniu w maju wyborów prezydenckich przez Erdoğan i towarzyszącej temu rekonstrukcji gabinetu, prezydent zaczął przesuwac turecką zwrotnicę znacznie bardziej na Zachód, co niewątpliwie niepokoi Kreml.

Reset w relacjach Turcja–USA?

Sojusz amerykańsko-turecki zaczął kształtować się pod koniec lat 40. ubiegłego stulecia w obliczu narastającego radzieckiego ekspansjonizmu. To właśnie zagrożenie płynące ze strony ZSRR stało się przyczynkiem strategicznych

⁶⁵ Wśród uwolnionych Rosjan był jeszcze prorosyjski oligarcha pochodzący z Ukrainy. Za: <https://www.france24.com/en/europe/20230712-azov-commanders-return-home-a-diplomatic-win-for-ukraine-a-slap-in-the-face-for-russia> [dostęp: 25.07.2023].

⁶⁶ <https://www.aa.com.tr/en/politics/russia-ukraine-prisoner-swap-another-example-of-turkiyes-important-role/2692815#> [dostęp: 25.07.2023].

⁶⁷ <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/07/12/7411040/> [dostęp: 25.07.2023].

związków USA i Turcji. W okresie zimnej wojny Republika Turcji zasadniczo⁶⁸ prowadziła prozachodnią politykę zagraniczną, choć jak twierdzi I. Lasser państwa nigdy nie doświadczyły tzw. „złotej ery”⁶⁹. Sytuacja w relacjach dwustronnych uległa diametralnym przewartościowaniom na skutek dezintegracji bloku wschodniego. Rozpad systemu dwubiegunowego implikował szereg zmian w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego, co nie pozostało bez wpływu na politykę wewnętrzną Stanów Zjednoczonych i Republiki Turcji. O ile w okresie zimnej wojny Turcja tolerowała asymetrię w relacjach z USA, co stanowiło naturalną konsekwencję ich międzynarodowej pozycji i prestiżu, o tyle w XXI w. stan ten zaczął Ankarę mocno uwierać. Odradzające się neoosmańskie⁷⁰ aspiracje sprawiły, że republika zaczęła prowadzić asertywną, wielokierunkową politykę zagraniczną. Stanom Zjednoczonym trudno było uznać sytuację, w której Turcja realizowała swoje cele i interesy współpracując z innymi centrami siły⁷¹. Wewnątrz części tureckich elit politycznych narastało przekonanie, że nadchodzi zmierzch amerykańskiego unilateralnego momentu, dlatego należy repozycjonować Turcję w środowisku wielobiegunowym. Amerykanie turecki zwrot określali „odwracaniem się plecami od Zachodu”⁷², co w ich przekonaniu podważało wiarygodność sojuszu, a w konsekwencji warunkowało jego słabość.

Rozbieżności między państwami pogłębiała odmienna percepcja postzimnowojennego porządku światowego, nowych kategorii zagrożeń bezpieczeństwa międzynarodowego oraz roli mocarstw w rozwiązywaniu problemów o charakterze globalnym i regionalnym. Było to szczególnie widoczne na tle wojny domowej w Syrii, interwencji NATO w Libii, czy wreszcie kryzysu we wschodniej części Morza Śródziemnego. Najwięcej napięć i kontrowersji we współczesnych relacjach amerykańsko-tureckich powodują trzy kwestie, a mianowicie udzielenie przez Stany Zjednoczone militarno-politycznego wsparcia kurdyj-

⁶⁸ Wyjątek w realizacji proamerykańskiego kursu w tureckiej polityce międzynarodowej stanowił 1974 r. Wówczas ateńska junta „czarnych pułkowników” ogłosiła włączenie Cypru do Grecji, co spowodowało interwencję Turcji na wyspie. Stany Zjednoczone stanowczo sprzeciwiały się działaniom Turcji. W 1975 r. amerykański Kongres przegłosował embargo na sprzedaż amerykańskiego uzbrojenia do Turcji, co przyczyniło się do głębokiego kryzysu w relacjach dwustronnych. Szerzej zob.: F. Türkmen, *Turkish-American Relations: A Challenging Transition*, „Turkish Studies” 2009, vol. 9, nr 1, s. 109–129.

⁶⁹ Cyt. za: G. Dalay, *US-Turkey relations will remain crisis-ridden for a long time to come*, Brookings Commentary, 29.01.2021, <https://www.brookings.edu/articles/us-turkey-relations-will-remain-crisis-ridden-for-a-long-time-to-come/> [dostęp: 2.08.2023].

⁷⁰ Szerzej na ten temat zob.: K. Wasilewski, *Sen o potędze. Neoosmanizm w polityce zagranicznej Republiki Turcji*, Warszawa 2023.

⁷¹ G. Dalay, I. Lasser, V. Talbot, K. Tastan, *Turkey and the West: Keep the Flame Burning*, „Policy Paper” 2020, nr 6, s. 5.

⁷² J. Wódka, *Polityka zagraniczna „nowej” Turcji. Implikacje dla partnerstwa transatlantyckiego*, op.cit., s. 29.

skim milicjom *vide* Ludowe Jednostki Ochrony (YPG), które Turcja utożsamia z terrorystyczną organizacją Partii Pracujących Kurdystanu (PKK); zakup przez Ankarę rosyjskiego systemu obrony powietrznej S-400; brak zgody USA na ekstradycję Fethullaha Gülena – muzułmańskiego przywódcy duchowego uznawanego przez władze tureckie za inspiratora zamachu stanu z 2016 r.⁷³

Impas w relacjach amerykańsko-tureckich, paradoksalnie, został przełamany na skutek rosyjskiej agresji na Ukrainę. Zaangażowanie tureckiej dyplomacji w mediacje między skonfliktowanymi stronami zostało z uznaniem przyjęte przez Waszyngton, który ocenił, że stanowią one „ważny czynnik odstrasżający przed szkodliwymi wpływami w regionie”⁷⁴. Administracja Josepha Bidena w oficjalnych komunikatach doceniała wysiłki tureckiej dyplomacji dotyczące przyjęcia porozumienia zbożowego oraz wyraziła wdzięczność za pomoc w wymianie jeńców wojennych⁷⁵. Wśród zwolnionych przez Federację Rosyjską żołnierzy znalazł się Amerykanin – Trevor Reed – były żołnierz piechoty morskiej, który w 2019 r. został zatrzymany w Moskwie pod zarzutem napaści na rosyjskiego funkcjonariusza i skazany na dziewięć lat pozbawienia wolności. Zdaniem J. Zanotti’ i C. Thomas’ pośrednictwo Ankary między Kijowem a Moskwą bez wątpienia przyczyniło się do „wzrostu znaczenia Turcji w polityce amerykańskiej, a same relacje dwustronne uległy poprawie na skutek tureckiego wsparcia ukraińskiego przemysłu obronnego oraz ograniczenia dostępu rosyjskiej marynarki wojennej do Morza Czarnego”⁷⁶. Choć państwa nadal różnicowało podejście do kwestii, o których wspomniano powyżej, to ewidentnie ich relacje uległy jakościowej poprawie. Świadczyło o tym chociażby powołanie 4 kwietnia 2022 r. w Ankarze Amerykańsko-Tureckiego Mechanizmu Strategicznego, którego celem jest pobudzenie współpracy w obszarze gospodarczym i militarnym. W założeniu mechanizm ma być ustrukturyzowaną platformą służącą omawianiu różnych kwestii, z naciskiem na rozwój praktycznej współpracy dwustronnej⁷⁷. Tuż po ogłoszeniu inicjatywy, wizytę w Ankarze złożyła podsekretarz ds. handlu międzynarodowego Marisa Lago, która w rozmowie ze swoim tureckim odpowiednikiem Sedatem Onalem

⁷³ Lista problemów w relacjach amerykańsko-tureckich jest znacznie dłuższa, ale z uwagi na cel tekstu przytoczono zdaniem autorki wyłącznie te najistotniejsze.

⁷⁴ Cyt. za: B. Surdel, *Turcja wobec wojny w Ukrainie. „Strategiczna autonomia” Ankary*, op.cit.

⁷⁵ US, *Russia, thank Turkey for support in prisoner exchange*, „Daily Sabah”, 28.04.2022, <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/us-russia-thank-turkey-for-support-in-prisoner-exchange> [dostęp: 5.08.2023].

⁷⁶ Cyt. za: J. Zanotti, C. Thomas, *Turkey (Türkiye): Major Issues and U.S. Relations*, CRS Report, 18.07.2023, <https://sgp.fas.org/crs/mideast/R44000.pdf> [dostęp: 4.08.2023].

⁷⁷ A. Coşkun, *Making the New U.S.-Turkey Strategic Mechanism Meaningful*, <https://carnegieendowment.org/2022/05/12/making-new-u.s.-turkey-strategic-mechanism-meaningful-pub-87117> [dostęp: 4.08.2023].

omawiała kwestię dodatkowych możliwości handlowych oraz sposoby dywersyfikacji energetycznej zależności Turcji od Rosji. Wg źródeł bliskich dyplomacji obu stron zapoczątkowany mechanizm ma za zadanie skupiać się na pozytywnych obszarach współpracy, a nie rozpamiętywać wrażliwe kwestie⁷⁸. Zadaniem N. Atesoglu Guney symptomem zwiastującym idące w dobrym kierunku zmiany w relacjach amerykańsko-tureckich był decyzja Waszyngtonu dotycząca wycofania się z projektu gazociągu EastMed, którego promotorem jest Grecja oraz nominacja Jeffry'ego Flake na stanowisko ambasadora USA w Turcji⁷⁹. J. Flake w komunikacie z okazji 70. rocznicy członkostwa Republiki Turcji w NATO określił Ankarę „krytycznym sojusznikiem”⁸⁰, co szczególnie zyskało na znaczeniu po złożeniu przez Szwecję i Finlandię formalnych wniosków o członkostwo w Sojuszu. Prezydent Erdoğan zgodę na rozszerzenie NATO uzależnił od spełnienia przez kandydujące państwa konkretnych warunków, m.in. zniesienia embarga na eksport broni do Turcji oraz zakończenia wspierania kurdyjskich milicji w Syrii oraz członków Ruchu Fethullaha Gülena (FETÖ). W przypadku Finlandii sprawa jej członkostwa rozwiązała się w niecały rok, natomiast do szczytu NATO w Wilnie (11–12.07.2023 r.) nie do końca było wiadomo jak rozstrzygnie się przyszłość Szwecji. Ku zaskoczeniu wielu, Turcja zobowiązała się do jak najszybszego ratyfikowania szwedzkiego protokołu akcesyjnego⁸¹. Stany Zjednoczone z zadowoleniem przyjęły osiągnięte przez Turcję i Szwecję porozumienie. J. Biden podczas spotkania z R.T. Erdoğanem osobiście pogratulował „historycznej decyzji”⁸², którą podjęła republika, chwając odwagę tureckiego prezydenta. Wydawać by się mogło, że tego typu figury retoryczne nie mają większego znaczenia w polityce międzynarodowej, otóż nic bardziej mylnego. W przypadku państw wrażliwych na odpowiednią oprawę dyplomatyczną, a Turcja bezsprzecznie to takich należy, wszystko to nabiera szczególnego znaczenia. Jak podkreśla B. Öztürk, w poprzednich latach brakowało tego typu gestów w relacjach bilateralnych, co nie pomagało budować

⁷⁸ N. Ertan, *Turkey, US launch new strategic mechanism amid Ukraine crisis*, <https://www.al-monitor.com/originals/2022/04/turkey-us-launch-new-strategic-mechanism-amid-ukraine-crisis> [dostęp: 4.08.2023].

⁷⁹ N. Atesoglu Guney, *How the Russian-Ukraine War Will Change Turkey-US Relations*, <https://politicstoday.org/russia-ukraine-war-turkey-us-relations/> [dostęp: 5.08.2023].

⁸⁰ Cyt. za: <https://tr.usembassy.gov/ambassador-flakes-message-regarding-the-70th-anniversary-of-turkeys-accession-to-nato/> [dostęp: 5.08.2023].

⁸¹ Proces ten rozpocznie się po przerwie wakacyjnej, czyli na jesieni, najpewniej w październiku 2023 roku, kiedy członkowie Wielkiego Zgromadzenia Narodowego powrócą do pracy w parlamencie.

⁸² Cyt. za: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/07/11/remarks-by-president-biden-and-president-recep-tayyip-erdogan-of-the-republic-of-turkey-before-bilateral-meeting-vilnius-lithuania/> [dostęp: 6.08.2023].

przyjaznego klimatu między stronami⁸³. Warto podkreślić, że w podczas szczytu NATO w Wilnie, jak podaje Instytut Eurointelligence, Turcja „sfinalizowała z amerykańską administracją umowę na zakup 40 samolotów F-16, a także na ponad 900 rakiet powietrze–powietrze i 800 bomb”⁸⁴. Można domniemywać, że przed rozpoczęciem procesu ratyfikacji szwedzkiego protokołu akcesyjnego przez Wielkie Zgromadzenie Narodowe Turcji, Ankara będzie próbowała negocjować z USA powrót do programu produkcji F-35, z którego została wykluczona po zakupie rosyjskiego systemu obrony przeciwrakietowej⁸⁵.

Wprawdzie sojusz z Republiką Turcji z perspektywy Stanów Zjednoczonych bywa „kłopotliwy”⁸⁶, to wojna w Ukrainie pokazała, że państwa podobnie oceniają zagrożenie neoimperialnej polityki Federacji Rosyjskiej, co warunkuje ich współpracę, nawet jeśli wybierają odmienne instrumentarium. W interesie Stanów Zjednoczonych, ale także szeroko pojętego Zachodu leży utrzymanie Republiki Turcji w transatlantyckiej wspólnocie, z której w ostatnich latach była wypychana, co było błędem.

Podsumowanie

Zaangażowanie Turcji w proces mediacji między Ukrainą a Rosją bez wątpienia przyczyniło się do wzrostu znaczenia i prestiżu republiki w szeroko pojętych stosunkach międzynarodowych. Aktywność w obszarze pokojowego rozwiązywania sporów i konfliktów międzynarodowych należy łączyć z dążeniem Turcji do uzyskania statusu mocarstwa regionalnego. Proces ten rozpoczął się w okresie prezydentury Turguta Özala, natomiast jego intensyfikacja nastąpiła po objęciu władzy przez Recepta Tayyipa Erdoğan. Dyplomatyczna ofensywa tureckiej dyplomacji udowodniła, że podmioty pozycjonowane w kategoriach średniopotęgowości są w stanie odgrywać konstruktywną rolę w kształtowaniu międzynarodowego bezpieczeństwa, co dotąd przypisywane było wyłącznie mocarstwom globalnym.

Turcja w obliczu rosyjskiej napaści na Ukrainę przyjęła taktykę „strategicznej autonomii”, której priorytetem była ochrona interesów narodowych, o ży-

⁸³ Rozmowa z dr B. Öztürk przeprowadzona przez autorkę w siedzibie SETA w Ankarze 15.11.2022 r.

⁸⁴ Za: Szwecja w NATO. Oto korzyści jakie uzyskała Turcja, <https://www.msn.com/pl-pl/finanse/najpopularniejsze-artykuly/szwecja-w-nato-oto-korzy%C5%9Bci-jakie-uzyska%C5%82a-turcja/ar-AA1dL9EV?ocid=msedgntp&cvid=b3557186c52640ada04f38cc49662153&ei=31> [dostęp: 5.08.2023].

⁸⁵ Warto podkreślić, że przed zakupem S-400, Turcja wielokrotnie zgłaszała chęć zakupu tego uzbrojenia od państw zachodnich, z USA na czele.

⁸⁶ Zob.: G.S. Harris, *Troubled Alliance: Turkish-American Problems in Historical Perspective 1945–1971*, Washington 1972.

wotnym znaczeniu, jak również uwiarygodnienie Ankary w roli bezstronnego mediatora. Elastyczne podejście republiki pozwoliło na utrzymanie stałego dialogu ze skonfliktowanymi stronami, dzięki czemu Turcja realizowała cele międzynarodowe, będące wypadkową polityki wewnętrznej. Turecka dyplomacja w oficjalnym dyskursie wielokrotnie podkreślała, że wojnę rosyjsko-ukraińską można zakończyć wyłącznie na drodze pokojowych negocjacji, co nieco odbiegało od stanowiska państw zachodnich na czele z USA. Zaistniały dysonans z jednej strony działa na korzyść republiki, której niejednoznaczna postawa wobec Federacji Rosyjskiej wzmacnia jej stanowisko w negocjacjach, które Ankara prowadzi z różnymi stolicami, szczególnie z Waszyngtonem. Rzeczywiście relacje amerykańsko-tureckie, po agresji Rosji na Ukrainę, uległy jakościowej poprawie. Utrzymanie tego stanu będzie w znacznej mierze zależało od umiejętności stron w odkładaniu na boczny tor kwestii drażliwych, antagonizujących relacje dwustronne, i skupianiu się na obszarach, gdzie współpraca jest możliwa, albo nawet konieczna. Z drugiej zaś strony balansowanie Turcji między Wschodem a Zachodem może w którymś momencie okazać się nie do utrzymania i wymusić konieczność samookreślenia się Ankary. Otwarte pozostaje zatem, czy Turcja jest na to gotowa i – co najważniejsze – na jakim wektorze oprze swoją międzynarodową strategię.

Bibliografia

- Akpinar P., *The Limits of Mediation in the Arab Spring: The Case of Syria*, „Third World Quarterly” 2016, t. 37, nr 12.
- Aras B., *Turkey's Rise in the Greater Middle East: Peacebuilding in the Periphery*, „Journal of Balkan and Near Eastern Studies” 2009, t. 11, nr 1.
- Atesoglu Guney N., *How the Russian-Ukraine War Will Change Turkey-US Relations*, <https://politicstoday.org/russia-ukraine-war-turkey-us-relations/>.
- Aydin F.T., *Turkey's Policy on the Ukrainian-Russian Crisis*, „SETA Analysis” 2022, nr 77.
- Cagaptay S., *Erdogan's Empire. Turkey and the Politics of the Middle East*, London 2020.
- Convention Regarding the Regime of the Straits*, 20.07.1938, <https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/2019/02/1936-Convention-Regarding-the-Regime-of-the-Straits-1.pdf>.
- Coşkun A., *Making the New U.S.-Turkey Strategic Mechanism Meaningful*, <https://carnegieendowment.org/2022/05/12/making-new-u.s.-turkey-strategic-mechanism-meaningful-pub-87117>.
- Dalay G., Lasser I., Talbot V., Tastan K., *Turkey and the West: Keep the Flame Burning*, „Policy Paper” 2020, nr 6.
- Dalay G., *US-Turkey relations will remain crisis-ridden for a long time to come*, Brookings Commentary, 29.01.2021, <https://www.brookings.edu/articles/us-turkey-relations-will-remain-crisis-ridden-for-a-long-time-to-come/>.
- Davutoğlu A., *Stratejik derinlik*, Küre Yayınları, İstanbul 2009.

- Davutoğlu A., *Turkish Foreign Policy and The EU in 2010*, „Turkish Policy Quarterly” 2009, vol. 8, nr 3.
- Ertan N., *Turkey, US launch new strategic mechanism amid Ukraine crisis*, <https://www.al-monitor.com/originals/2022/04/turkey-us-launch-new-strategic-mechanism-amid-ukraine-crisis>.
- Firat M., Kürkçüoğlu Ö., *Ortadoğu'yla İlişkiler*, „Türk Dış Politikası” 2002, nr 1.
- Harris G.A., *Troubled Alliance: Turkish-American Problems in Historical Perspective 1945–1971*, Washington 1972.
- Ildem T., *A balancing act: Turkey's misunderstood position on Ukraine*, <http://www.european-leadershipnetwork.org/commentary/a-balancing-act-turkey-misunderstood-position-on-ukraine/>.
- Jenkins B.M., *Consequences of the War in Ukraine: Two Areas of Contention – Turkey and the Balkans*, <https://www.rand.org/blog/2023/03/consequences-of-the-war-in-ukraine-turkey-and-the-balkans.html>.
- Kardaş Ş., *Charting the new Turkish foreign policy*, „International Journal” 2011–2012, nr 1.
- Kirişçi K., *Turkey's foreign policy in the turbulent times*, „Chaillot Papers” 2006, nr 92.
- Kopyś T., *Bandwagoning jako element strategii tureckiej polityki zagranicznej (na przykładzie stosunków turecko-rosyjskich)*, „Politeja” 2022, nr 3.
- Köstem S., *The Political Economy of Turkish-Russian Relations: Dynamics of Asymmetric Interdependence*, „Perceptions. Journal of International Affairs” 2018, vol. 23, nr 2.
- Kusa I., *From Ally to Mediator: How Russia's Invasion Has Changed Ukraine-Turkey Relations*, <https://carnegieendowment.org/politika/88097>.
- Liszowska D., *Polityka Turcji wobec Rosji i Ukrainy w kontekście zbrojnego konfliktu rosyjsko-ukraińskiego*, „Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej” 2022, z. 4.
- Murinson M., *Turkish Foreign Policy in the Twenty-First Century*, „Mideast Security and Policy Studies” 2012, nr 97.
- Murinson A., *The Strategic Depth Doctrine of Turkish Foreign Policy*, „Middle Eastern Studies” 2006, nr 6.
- Peace Talks Between Russia and Ukraine: Mission Impossible*, „SWP Comment”, 8.11.2022, <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2022C65/>.
- Pearson W.R., *Turkey between Ukraine and Russia*, <https://www.mei.edu/publications/turkey-between-ukraine-and-russia>.
- Piechowska M., *Polityka Ukrainy wobec Turcji*, „Biuletyn PISM”, 29.06.2021, nr 124.
- Press Release Regarding the Russian Federation's Military Operation Against Ukraine*, z dn. 24.02.2022, nr 68, https://www.mfa.gov.tr/no_-62_-rusya-federasyonu-arafindan-ukrayna-ya-yonelik-baslatilan-askeri-operasyon-hk.en.mfa.
- Press Release Regarding the Decision of the Russian Federation to Recognize the So-called Donetsk and Luhansk Republics*, z dn. 22.02.2022, nr 57, https://www.mfa.gov.tr/no_-57_-rf-nin-sozde-donetsk-ve-luhansk-cumhuriyetleri-ni-tanima-karari-hk.en.mfa.
- Rabasa A., Larrabee F.S., *The Rise of Political Islam in Turkey*, Santa Monica 2008.
- Rostkowska A., *Wojownicy o szklanych oczach. W poszukiwaniu Nowej Turcji*, Poznań 2020.
- Rozmowa z dr B. Öztürk przeprowadzona przez autorkę w siedzibie SETA w Ankarze 15.11.2022 r.
- Rozmowa z dr M. Aslan przeprowadzona przez autorkę w siedzibie SETA w Ankarze 16.11.2022 r.
- Spancerska M.A., *Perspektywy relacji Turcji z Rosją*, „Biuletyn PISM”, 21.11.2022, nr 178.

- Spancerska A.M., *Rola Turcji w rosyjsko-ukraińskich negocjacjach w Stambule*, „Biuletyn PISM”, 20.04.2022, nr 65.
- Surdel B., *Turcja wobec wojny w Ukrainie. „Strategiczna autonomia” Ankary*, <https://csm.org.pl/turcja-wobec-wojny-w-ukrainie-strategiczna-autonomia-ankary/>.
- Szerligowski D., *Porozumienie w sprawie odblokowania eksportu ukraińskiego zboża*, „Biuletyn PISM”, 25.07.2022, nr 108.
- Szwecja w NATO. *Oto korzyści jakie uzyskała Turcja*, <https://www.msn.com/pl-pl/finanse/najpopularniejsze-artykuly/szwecja-w-nato-oto-korzy%C5%9Bci-jakie-uzyska%C5%82a-turcja/ar-AA1dL9EV?ocid=msedgntp&cvid=b3557186c52640ada04f38cc49662153&ei=31>.
- Szymański A., *Turkey's Potential Added Value to the EU: Resolution of Regional Conflicts*, „Turkish Policy Quarterly” 2009, t. 8, nr 3.
- Tanis F., *Turkey is friendly with both Russia and Ukraine. Now it wants them to talk peace*, <https://wamu.org/story/22/11/16/turkey-is-friendly-with-both-russia-and-ukraine-now-it-wants-them-to-talk-peace/>.
- Torbakov I., *The Georgia Crisis and Russia-Turkey Relations*, s. 10, <https://jamestown.org/wp-content/uploads/2008/11/GeorgiaCrisisTorbakov.pdf>.
- Touval S., *Mediation and Foreign Policy*, „International Studies Review” 2003, t. 5, nr 4.
- Türkmen F., *Turkish-American Relations: A Challenging Transition*, „Turkish Studies” 2009, vol. 9, nr 1.
- Ukraine 'deserves' NATO membership, Turkey's Erdogan says*, <https://www.aljazeera.com/news/2023/7/8/ukraine-deserves-nato-membership-turkeys-erdogan-says>.
- US, Russia, thank Turkey for support in prisoner exchange*, „Daily Sabah”, 28.04.2022, <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/us-russia-thank-turkey-for-support-in-prisoner-exchange>.
- Walt S.M., *Alliances: Balancing and Bandwagoning*, [w:] *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues*, red. R. Jervis, R.J. Art, London 2000.
- Wasilewski K., *Sen o potęgę. Neosmanizm w polityce zagranicznej Republiki Turcji*, Warszawa 2023.
- Wódka J., *Polityka zagraniczna średniej potęgi. Turcja jako studium przypadku*, Warszawa 2019.
- Wódka J., *Polityka zagraniczna „nowej” Turcji. Implikacje dla partnerstwa transatlantyckiego*, Warszawa 2013.
- Zanotti J., Thomas C., *Turkey (Türkiye): Major Issues and U.S. Relations*, CRS Report, 18.07.2023, <https://sgp.fas.org/crs/mideast/R44000.pdf>.
- Żochowski P., Matuszak S., Strachota K., *Ukraińsko-turecka gra w cieniu Rosji: wizyta Erdoğan w Kijowie*, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-02-04/ukrainsko-turecka-gra-w-cieniu-rosji-wizyta-erdogana-w-kijowie>.
- <https://english.aawsat.com/home/article/3537311/cheap-lethal-turkish-drones-bolster-ukraine%E2%80%99s-defenses>.
- <https://www.reuters.com/world/ukraines-envoy-criticises-turkish-tourism-group-over-two-faced-approach-2022-03-03/>.
- <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-russian-federation.en.mfa>.
- <https://www.hurriyetdailynews.com/some-7-million-russians-expected-to-visit-turkiye-182193>.
- <https://wiadomosci.onet.pl/swiat/umowa-zbozowa-z-ukraina-rosja-zdecydowala/8ygtjbk>.

<https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/umowa-zbozowa-rosja-wycofala-sie-z-porozumienia/ebsmwmb>.

<https://www.reuters.com/world/europe/erdogan-says-putin-talks-could-lead-restoring-black-sea-grain-deal-media-2023-07-21/>.

<https://www.france24.com/en/europe/20230712-azov-commanders-return-home-a-diplomatic-win-for-ukraine-a-slap-in-the-face-for-russia>.

<https://www.aa.com.tr/en/politics/russia-ukraine-prisoner-swap-another-example-of-turkiyes-important-role/2692815#>.

<https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/07/12/7411040/>.

<https://tr.usembassy.gov/ambassador-flakes-message-regarding-the-70th-anniversary-of-turkeys-accession-to-nato/>.

<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/07/11/remarks-by-president-biden-and-president-recep-tayyip-erdogan-of-the-republic-of-turkey-before-bilateral-meeting-vilnius-lithuania/>.

The Role of Republic of Türkiye in the Mediation between Ukraine and Russia

Summary

Since the armed attack of the Russian Federation on Ukraine on February 24, 2022, the Republic of Türkiye has been to mediate between the conflicting parties as a part of extensive diplomatic activities, the primary goal of which is to induce the parties to a ceasefire, work out peace terms, and, finally, end the war. Although Ankara's mediation has not yet led to the expected breakthrough, it has managed to reach an agreement on grain exports and exchange prisoners of war. The paper aims to analyse the role of Türkiye as a mediator in Russia's war against Ukraine, indicating the conditions of Türkiye's involvement in the mediation, and verify the effects of Turkish diplomacy in the short and long-term. Regarding the defined objectives, the following research assumptions were adopted. First, in the face of Russian aggression against Ukraine, Türkiye adopted the 'strategic autonomy', which allowed it to maintain its credibility in mediations between the parties and to take care of vital interests in the area of security and economy. Second, Türkiye's involvement in the mediation has contributed to the country's increased importance and prestige in the international arena, which is an important element of President Recep Tayyip Erdoğan's neo-Ottoman strategy that has been implemented for two decades. Third, Ankara's diplomatic offensive contributed to the warming of Turkish-American relations, which have been in deep crisis since 2016. The following research instruments were used in the preparation of the text: analysis, synthesis, and inference.

Keywords: Republic of Türkiye, mediation, soft power, Russian-Ukrainian war

Роль Турецкой Республики в посредническом процессе между Украиной и Россией

Резюме

Турецкая Республика с момента вооруженного нападения Российской Федерации на Украину 24 февраля 2022 года осуществляет посредническую деятельность между конфликтующими сторонами в рамках широкой дипломатической деятельности, основной целью которой является побуждение сторон к прекращению огня, выработке условий мира и окончательного завершения войны. Хотя посредничество Анкары пока не привело к ожидаемому прорыву, достигнута договоренность об экспорте зерна и обмене военнопленными. Цель рассуждений, предпринятых в тексте, — проанализировать роль Турции как посредника в войне России против Украины, обозначить условия вовлечения Турции в процесс посредничества и проверить эффекты действия турецкой дипломатии в краткосрочной и долгосрочной перспективе. В связи с поставленными задачами были приняты следующие гипотезы исследования. Во-первых, перед лицом российской агрессии против Украины Турция заняла позицию «стратегической автономии», которая позволяла ей сохранять авторитет при посредничестве между сторонами и заботиться о жизненно важных интересах в сфере безопасности и экономики. Во-вторых, участие Турции в посредническом процессе способствовало повышению позиций и престижа страны на международной арене, что является важным элементом неоосманской стратегии президента Реджепа Тайипа Эрдогана, реализуемой на протяжении двух десятилетий. В-третьих, дипломатическое наступление Анкары способствовало потеплению турецко-американских отношений, которые с 2016 года находятся в глубоком кризисе. При подготовке текста использовались следующие инструменты исследования: анализ, синтез и вывод.

Ключевые слова: Турецкая Республика, посредничество, мягкая сила, российско-украинская война